

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНИХ СИЛ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ
обов'язкова професійна

за освітньо-науковою програмою
«Екстремальна та кризова психологія»

підготовки доктора філософії у галузі знань
05 Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 053 «Психологія»

Рекомендовано кафедрою психології
діяльності в особливих умовах
на 2025-2026 навчальний рік.
протокол від 29.08.2025, № 1

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми
навчальної дисципліни «Проблеми психологічної реабілітації»

2025 рік

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДИСЦИПЛІНУ

Анотація навчальної дисципліни

Знання, які отримані під час вивчення навчальної дисципліни «Проблеми психологічної реабілітації», сприяють глибокому й різнобічному теоретичному та практичному дослідженню та аналізу впливів на особистість, її поведінку та професійну діяльність кризових ситуацій та екстремальних умов повсякденної та професійної діяльності, методів та технологій психологічної реабілітації та екстреної психологічної допомоги, а також збагаченню наукового світогляду здобувачів та їх психологічної культури.

Даний курс передбачає теоретичне і практичне вивчення концептуальних засад, методологічних принципів, механізмів та психологічних особливостей впливу на особистість надзвичайних ситуації різного походження, які порушують нормальне функціонування людини та потребують професійного втручання психологів щодо подолання наслідків криз та психотравмивних ситуацій, ознайомлення з основними підходами та методами психодіагностики, психопрофілактики, корекції та наступної реабілітації людини за наслідками негативних впливів перебування та діяльності в екстремальних умовах, а також із сучасними підходами до соціально-психологічної практики. Крім того він сприяє розвитку наукових та практичних умінь і навичок; формуванню морально-етичних норм і відповідальності та усвідомленню професійної ідентичності.

Відмінною особливістю цього курсу є те, що на заняттях застосовується методи порівняльного аналізу психологічних феноменів, активне навчання, творче оперування засвоєними знаннями, розуміння перспектив розвитку сучасної екстремальної психології та психології професійної діяльності, розвиток у здобувачів вищої освіти поглиблених наукових компетенцій психолога.

Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Назаров Олег Олександрович, професор кафедри психології діяльності в особливих умовах, кандидат психологічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України
Контактна інформація	м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8, кабінет № 234.
E-mail	nazarov_oleh@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси	соціальна психологія; психологія діяльності в особливих умовах, психологічна реабілітація
Професійні здібності	здатність до науково-педагогічної діяльності у сфері психології; розроблення і викладання фахових дисциплін; організація та керівництво науковими дослідженнями; проведення експертної, консультативної та методичної роботи; організації освітнього процесу.

<p>Наукова діяльність за освітнім компонентом</p>	<p>1. Nazarov O., Yurchynska H., Ananova I., Salnikova T., Martynets L. Provision of qualified psychological assistance as a result of crisistraumatic events. AD ALTA: journal of interdisciplinary research. Vol. 12, Issue 2, Special Issue XXXI., MAGNANIMITAS Assn / Hradec Kralove, The Czech Republic, 2022. P. 94-99. http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120231/papers/A_17.pdf</p> <p>2. Назаров О.О. Психологія діяльності рятувальника: зміст та проблеми для обговорення. <i>Проблеми екстремальної та кризової психології</i>, 2022. № 4(2). С. 30-37.</p> <p>3. Onishchenko, N., Pereylygina, L., Nazarov, O., Karikov, S., Riabinina, O., & Gontarenko, L. (2023). Psychosocial assistance within the framework of the social rehabilitation process: prospects for recuperation and reintegrative outcomes. <i>Brazilian Journal of Education, Technology and Society – BRAJETS</i>. Vol. 16 №.se2, p. 155-165: The Global Development of Innovative Technologies and their Impact on the Education. https://doi.org/10.14571/brajets.v16.nse2.155-164</p> <p>4. Назаров О.О., Куценко Т.В. Формування початкових елементів професійного вигорання у курсантів навчальних закладів ДСНС України. <i>Проблеми екстремальної та кризової психології</i>, 2024. № 2 (8). С. 5–15.</p> <p>5. Назаров О.О., Левченко А.С. Особливості досліджень професійних деформацій та деструкцій у вітчизняній психології діяльності в особливих умовах. <i>Проблеми екстремальної та кризової психології</i>, 2025. № 1 (9). С. 46-55.</p>
---	---

Час та місце проведення занять з навчальної дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру що п'ятниці з 15.00 до 16.00 в кабінеті № 234. В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

Мета вивчення дисципліни

Формування у здобувачів вищої освіти системного наукового розуміння теоретико-методологічних засад, психологічних механізмів, принципів, моделей і технологій психологічної реабілітації осіб, які пережили кризові та психотравмівні ситуації, з урахуванням закономірностей відновлення психічного здоров'я, особистісного, соціального та професійного функціонування.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти
	очна (денна, вечірня)
Статус дисципліни	обов'язкова професійна
Навчальний рік	2025-2026
Семестр(и)	3
Обсяг дисципліни:	
- в кредитах ЄКТС	3
- загальна кількість годин	90
- кількість модулів	1
Розподіл часу за навчальним планом:	
- лекції (годин)	18
- семінарські заняття (годин)	22
- інші види занять (годин)	
- самостійна робота (годин)	50
- індивідуальні завдання	на вибір
- підсумковий контроль	іспит

Передумови для вивчення дисципліни

Пререквізити: академічна іноземна мова, теоретико-методологічні проблеми психології діяльності в особливих умовах.

Постреквізити: психологічна безпека персоналу екстремальних видів діяльності.

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньо-наукової програми «Екстремальна та кризова психологія» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	Абревіатура
Мати передові концептуальні та методологічні знання щодо обраної для дослідження проблеми у сфері психології / на межі предметних галузей, а також дослідницькі уміння, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з психології.	PH 01.

Виокремлювати, систематизувати, розв'язувати, критично осмислювати та прогнозувати значущі психологічні проблеми, формулювати і перевіряти гіпотези, визначати чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження.	PH 03.
Розробляти та впроваджувати сучасні підходи й технології психологічної реабілітації, спрямовані на відновлення психічного здоров'я та соціального функціонування особистості після травмуючих подій, зокрема спричинених війною.	PH 12.
Надавати оцінку готовності особистості та групі до дій за призначенням із використанням сучасних психологічних технологій та методів, оцінювати ризики й використовувати ефективні техніки забезпечення психологічної безпеки та збереження психічного здоров'я персоналу.	PH 13.

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності	Абревіатура
Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	ЗК 01.
Здатність планувати та виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у психології та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках, та забезпечувати якість виконуваних досліджень.	СК 02.
Здатність здійснювати комплексну психологічну оцінку та застосовувати сучасні методи і технології психологічної реабілітації, спрямовані на відновлення психічного стану, функціонування та соціальної адаптації особистості після травмуючих чи кризових подій.	СК 09.
Здатність використовувати нові технології оцінки готовності особистості та групи до дій за призначенням, забезпечувати психологічну безпеку та збереження психічного здоров'я персоналу у складних та непередбачуваних умовах діяльності, з ризиком психічної травматизації.	СК 10.

Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1. ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Тема 1. Теоретико-методологічні підходи до проблеми психологічної реабілітації та допомоги

Провідні психологічні теорії та їхній вплив на практичні аспекти психологічної допомоги та реабілітації. Методологічні основи психологічної реабілітації. Принципи, функції та моделі психологічної реабілітації. Реабілітаційна психологія в системі сучасного наукового знання, її міждисциплінарні зв'язки та прикладне значення.

Тема 2. Проблематика феноменів психотравми та кризи у сучасній психологічній науці й реабілітаційній практиці

Теоретико-прикладні підходи до осмислення феноменів психотравми і кризи як предмету психологічної реабілітації. Психотравмівні та кризові ситуації як об'єкт наукового вивчення. Психологічні механізми реагування на психотравму і кризу. Копінг-стратегії, резильєнтність, особистісні ресурси та їх роль у реабілітаційному процесі. Наукові підходи до психологічної допомоги, реабілітації та реінтеграції постраждалих осіб.

Тема 3. Психологічні наслідки кризових і психотравмівних ситуацій та наукові засади їх подолання у реабілітаційному процесі

Сучасні наукові підходи до вивчення психологічних наслідків кризових і психотравмівних ситуацій. Закономірності переживання травматичного досвіду. Психологічні особливості реакцій, станів і поведінки постраждалих в умовах надзвичайних ситуацій. Теоретичні та прикладні засади подолання психологічних наслідків у структурі реабілітаційного процесу.

Тема 4. Методологічні та прикладні проблеми психодіагностики у психологічній реабілітації постраждалих

Психодіагностика як складова реабілітаційного процесу. Методологічні принципи діагностики осіб, які пережили психотравмівні події. Теоретичні засади та практичні можливості скринінгових процедур у посткризовій діагностиці. Критерії добору діагностичного інструментарію. Особливості діагностики посттравматичних проявів у дітей.

Тема 5. Науково-методологічні підходи до розробки програм і технологій психологічної реабілітації

Понятійно-категоріальний апарат психологічної допомоги та реабілітації. Методологічні засади проектування програм психологічної реабілітації. Сучасні наукові моделі й технології психологічної реабілітації у вітчизняній та зарубіжній практиці. Проблеми ефективності, валідизації та впровадження реабілітаційних програм.

Тема 6. Психічне здоров'я як цільовий орієнтир психологічної реабілітації в умовах кризових і психотравмівних ситуацій

Сучасні концептуальні підходи до осмислення психічного здоров'я. Психологічна підтримка та реабілітація як засоби збереження і відновлення психічного здоров'я. Рівні та моделі підтримки психічного здоров'я постраждалих осіб. Екстрена психологічна допомога у структурі комплексної системи психологічної реабілітації.

Тема 7. Організаційні, нормативно-правові та інституційні засади психологічної реабілітації в Україні в умовах воєнного стану

Психологічна реабілітація в системі національного реагування на наслідки війни. Реабілітаційне середовище в Україні: сутність, структура, проблеми функціонування. Нормативно-правове регулювання реабілітаційної діяльності. Інституційні механізми реалізації програм психологічної реабілітації в умовах воєнного стану.

Тема 8. Світовий досвід психологічної реабілітації постраждалих у кризових і психотравмівних ситуаціях: порівняльно-аналітичний вимір

Міжнародні моделі організації психологічної допомоги та реабілітації постраждалих. Досвід психологічної реабілітації біженців, військовослужбовців, ветеранів та членів їхніх сімей. Порівняльний аналіз зарубіжних практик подолання бойового стресу і травматичних наслідків. Можливості адаптації світового досвіду до українського контексту.

Модульна контрольна робота

Іспит

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять (очна форма: денна, вечірня)

Назви модулів і тем	Кількість годин за формами навчання				
	усього	у тому числі			
		лекції	семінарські заняття	самостійна робота	поточний контроль
Модуль 1. Проблеми психологічної реабілітації					
Тема 1. Теоретико-методологічні підходи до проблеми психологічної реабілітації та допомоги	10	2	2	6	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема 2. Проблематика феноменів психотравми та кризи у сучасній психологічній науці й реабілітаційній практиці	10	2	2	6	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема 3. Психологічні наслідки кризових і психотравмівних ситуацій та наукові засади їх подолання у реабілітаційному процесі	10	2	2	6	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема 4. Методологічні та прикладні проблеми психодіагностики у психологічній реабілітації постраждалих	10	2	2	6	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема 5. Науково-методологічні підходи до розробки програм і технологій психологічної реабілітації	8	2	2	4	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема 6. Психічне здоров'я як цільовий орієнтир психологічної реабілітації в умовах кризових і психотравмівних ситуацій	10	2	4	4	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема 7. Організаційні, нормативно-правові та інституційні засади психологічної реабілітації в Україні в умовах воєнного стану	12	4	2	6	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Тема 8. Світовий досвід психологічної реабілітації постраждалих у кризових і психотравмівних ситуаціях: порівняльно-аналітичний вимір	12	2	4	6	усні та письмові опитування, індивідуальні завдання
Модульна (контрольна) робота	8	-	2	6	письмові завдання
Разом	90	18	22	50	-

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Теоретико-методологічні підходи до проблеми психологічної реабілітації та допомоги	2
2.	Проблематика феноменів психотравми та кризи у сучасній психологічній науці й реабілітаційній практиці	2
3.	Психологічні наслідки кризових і психотравмівних ситуацій та наукові засади їх подолання у реабілітаційному процесі	2
4.	Методологічні та прикладні проблеми психодіагностики у психологічній реабілітації постраждалих	2
5.	Науково-методологічні підходи до розробки програм і технологій психологічної реабілітації	2
6.	Психічне здоров'я як цільовий орієнтир психологічної реабілітації в умовах кризових і психотравмівних ситуацій	4
7.	Організаційні, нормативно-правові та інституційні засади психологічної реабілітації в Україні в умовах воєнного стану	2
8.	Світовий досвід психологічної реабілітації постраждалих у кризових і психотравмівних ситуаціях: порівняльно-аналітичний вимір	4
9.	Модульна контрольна робота	2
Разом		22

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань.

Індивідуальні завдання можуть виконуватись здобувачами як під час семінарських занять, так і під час самостійної роботи. Формами виконання індивідуальних завдань є: підготовка дайджесту, аналітичного огляду, аналізу проблемних ситуацій, підготовка результатів власних досліджень та ін.

Тематика індивідуальних занять, що наведена у програмі є орієнтовною. Здобувачам надається право вільного вибору теми індивідуальної роботи, що повинна відповідати таким критеріям як: актуальність та відповідність завданням навчальної дисципліни.

Детальний опис форм, вимоги до виконання та критерії оцінювання індивідуальних завдань здобувачів викладені у методичних вказівках до виконання індивідуальних завдань здобувачів вищої освіти на кафедрі психології діяльності в особливих умовах.

1. Психологічна реабілітація як проблема сучасної психологічної науки: теоретико-методологічні орієнтири.
2. Реабілітаційна психологія як галузь наукового знання: предмет, межі та міждисциплінарні зв'язки.
3. Методологічні підходи до дослідження проблем психологічної реабілітації.
4. Понятійно-категоріальний апарат психологічної реабілітації: наукові дискусії та проблеми терміновживання.
5. Психологічна реабілітація і суміжні практики: проблеми розмежування понять, цілей і технологій.
6. Криза, психотравма і стрес як предмет психореабілітаційної галузі.
7. Психологічні механізми дезадаптації внаслідок кризових і психотравмивних впливів.
8. Резильєнтність, копінг і особистісні ресурси у контексті психологічної реабілітації.
9. Психологічні наслідки кризових і психотравмивних ситуацій як мішені реабілітаційного процесу.
10. Проблема норми і патології в оцінці посттравматичних реакцій особистості.
11. Психологічна реабілітація осіб, які пережили надзвичайні ситуації: концептуальні моделі.
12. Етапність психореабілітаційного процесу: проблеми побудови, супроводу та оцінювання динаміки відновлення.
13. Принципи психологічної реабілітації: наукове обґрунтування та практичні суперечності реалізації.
14. Методи психологічної реабілітації: проблеми добору, комбінування та меж застосування.
15. Психодіагностика у психологічній реабілітації: методологічні, етичні та інтерпретаційні проблеми.
16. Скринінг і поглиблена діагностика в реабілітаційному процесі: можливості та обмеження.
17. Проблема індивідуалізації психологічної реабілітації постраждалих.
18. Індивідуальні та групові форми психологічної реабілітації: порівняльний аналіз можливостей і ризиків.
19. Програми психологічної реабілітації: принципи проектування, структура та критерії ефективності.
20. Технології психологічної реабілітації у сучасній науці і практиці: доказовість та межі застосування.

21. Психічне здоров'я як цільовий орієнтир психологічної реабілітації.

22. Проблема відновлення особистісного, соціального і професійного функціонування у психореабілітаційному процесі.

23. Дитина як суб'єкт психологічної реабілітації: вікові, діагностичні та технологічні проблеми.

24. Сім'я в системі психологічної реабілітації: ресурси, обмеження та ризики вторинної травматизації.

25. Мультидисциплінарний підхід у психологічній реабілітації: проблеми командної взаємодії та професійної відповідальності.

26. Реабілітаційне середовище як чинник ефективності психологічної реабілітації.

27. Організаційні та нормативно-правові проблеми психологічної реабілітації в Україні.

28. Психологічна реабілітація в умовах війни: сучасні виклики, втрати, травматичний досвід і моделі відновлення.

29. Психологічна реабілітація персоналу ДСНС: специфіка професійно зумовленої психотравматизації, напрями, моделі та технології відновлення.

30. Світовий досвід психологічної реабілітації: проблеми адаптації міжнародних моделей до українського контексту.

Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни реалізується в таких формах: навчальні заняття за видами, виконання індивідуальних завдань, консультації, модульна контрольна робота, самостійна робота. В процесі навчання використовується кабінет психологічного розвантаження.

В навчальній дисципліні використовуються такі методи навчання і викладання:

- методи навчання за джерелами набуття знань: лекція, пояснення, бесіда, обговорення матеріалу, що вивчається;
- наочні методи навчання (ілюстрація, демонстрація, спостереження);
- методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності тих, хто навчається, а саме проблемний виклад та частково-пошуковий;
- практичні методи роботи (ситуаційні та практичні завдання);
- робота з навчально-методичною літературою та із використанням технічних ресурсів;
- самостійна робота.

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: іспит, стандартизовані тести, есе, аналітичні звіти, презентація власних досліджень тощо.

Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті цивільного захисту України за 100- бальною шкалою.

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі індивідуального опитування; виступів на семінарських заняттях, виконання індивідуальних завдань; виконання модульної контрольної роботи тощо.

Підсумковий контроль проводиться у формі іспиту.

Розподіл балів, які отримують здобувачі очної форми, за результатами опанування навчальної дисципліни, формою підсумкового контролю якого є: іспит

Розподіл балів											
Модуль 1											
Поточний контроль та самостійна робота								Індивідуальні завдання	Модульна контрольна робота	Іспит	Сума балів за дисципліну
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	до 15	до 25	до 30	100
до 3	до 3	до 3	до 3	до 3	до 3+3	до 3	до 3+3				

Поточний контроль проводиться на кожному семінарському занятті. Він передбачає оцінювання теоретичних знань та практичних умінь здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу).

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті:

3 бали – завдання виконане в повному обсязі, відповідь вірна, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни.

2 бали – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє.

1 бал – завдання виконане частково, допущено значні помилки.

0 балів – завдання не виконане.

Модульний контроль здійснюється шляхом проведення письмової контрольної роботи у межах залікового модулю дисципліни.

Критерії оцінювання знань здобувачів під час виконання модульної контрольної роботи:

- 25 балів – завдання вірно виконано з дотриманням всіх вимог до виконання;
- 24-18 бали – завдання виконано вірно, але недостатнє обґрунтування відповіді;
- 17-8 балів – завдання розв’язано частково, недостатнє обґрунтування відповіді;
- 7-1 балів – завдання розв’язано частково, відсутні обґрунтування відповіді;
- 0 балів – відповідь відсутня.

Оцінювання самостійної роботи. Результати самостійної роботи спеціально не оцінюються, але виявляються під час діагностики знань з навчальної дисципліни. Навчальний матеріал дисципліни, засвоєний у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль, передбачений робочим навчальним планом, разом з іншим навчальним матеріалом дисципліни і оцінюється за критеріями відповідного підсумкового контролю.

Оцінювання індивідуальних завдань здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті. Оцінювання тем, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних занять, контролюється під час модульного та підсумкового контролів. Оцінювання індивідуальних завдань з дисципліни залежить від форми виконання індивідуального завдання, наприклад:

Підготовка огляду певної наукової проблеми/аналізу ситуації: 5 балів – робота виконана у повному обсязі із чітким дотриманням визначеної структури. Робота містить ґрунтовний аналіз, висновки та рекомендації з порушеної проблеми; 4 бали – робота виконана у повному обсязі із дотриманням визначеної структури за виключенням деяких елементів. Робота містить аналіз, висновки та рекомендації з порушеної проблеми; 3 бали – робота виконана частково із дотриманням визначеної структури, що містить більшість необхідних елементів. Робота містить поверхневий аналіз, висновки та окремі рекомендації з порушеної проблеми; 2 бали – робота виконана частково. Структура роботи недотримана. Робота містить поверхневий аналіз, окремі висновки. Рекомендації з порушеної проблеми відсутні; 1 бал – робота виконана на рівні окремих фрагментів. Структура роботи недотримана. Робота містить поверхневий аналіз, висновки зроблені не вірно. Рекомендації з порушеної проблеми відсутні; 0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недобросовісності.

Есе: 3 бали – здобувач створює оригінальний за думкою та оформленням письмовий твір відповідно до навчальної ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; вправно формулює тезу; аналізує різні погляди на той самий предмет, наводить доречні аргументи, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв’язання певних психологічних проблем; приклади переконливі, конкретизовані; цілісний, послідовний і несуперечливий розвиток думки (логічність і послідовність викладу); висновок відповідає запропонованій темі й органічно впливає зі

сформульованої тези, аргументів і прикладів; 2 бали – здобувач самостійно буде послідовний, повний, логічно викладений текст; формулює тезу, що відповідає запропонованій темі; загалом розкриває тему, висловлює основну думку; наводить доречні аргументи; висновок відповідає запропонованій темі; у роботі виявлені недоліки за двома показниками: тезу чітко не сформульовано, відсутність виразної особистісної позиції, належної її аргументації; 1 бал – побудований текст характеризується фрагментарністю; сформульована теза не відповідає запропонованій темі; наведені аргументи не є доречними; прикладів немає або вони не є доречними; 0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної не добросовісності.

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання та передбачає перевірку засвоєння здобувачами теоретичного та практичного матеріалу дисципліни. Здійснюється шляхом складання здобувачами усного іспиту за екзаменаційними білетами встановленої форми, комплект яких повинен становити 120% від кількісного складу навчальної групи. Зміст завдань екзаменаційних білетів формується відповідно до програми навчальної дисципліни, відповіді на які повинні відображати вільне володіння здобувачами обсягом матеріалу, передбаченим програмою, зокрема, вміння застосовувати його на практиці. Тривалість усного іспиту для одного здобувача не повинна перевищувати 0,5 години (з врахуванням часу на підготовку та відповідь здобувача). Для уточнення рівня володіння матеріалом дисципліни екзаменатор може задавати додаткові питання. Здобувач допускається до складання іспиту, якщо він виконав усі види обов'язкових робіт, що передбачені робочою програмою дисципліни. У разі отримання незадовільної оцінки, перескладання іспиту з дисципліни допускається не більше двох разів.

Критерії оцінювання знань здобувачів на іспиті:

30-25 бали – в повному обсязі здобувач володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкрив зміст питань;

24-20 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрито зміст поставлених питань. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки;

19-15 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

14-10 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Недостатньо розкритий зміст питань та завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності;

9-1 балів – частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки;

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту питань.

Перелік завдань для підготовки до іспиту

1. Проаналізувати провідні психологічні теорії у контексті дослідження проблем психологічної реабілітації.
2. Охарактеризувати функції, принципи та методологічні засади психологічної реабілітації.
3. Розкрити наукові підходи до класифікації, добору та застосування методів психологічної реабілітації.
4. Охарактеризувати реабілітаційну психологію як галузь наукового знання: предмет, завдання та міждисциплінарні зв'язки.
5. Розкрити зміст і наукові підходи до аналізу феноменів кризи та психотравми у реабілітаційному дискурсі.
6. Охарактеризувати психотравмивні та кризові ситуації як об'єкт психологічної реабілітації: типологію та основні ознаки.
7. Проаналізувати основні напрями психологічної реабілітації осіб у кризових станах.
8. Охарактеризувати психологічні закономірності переживання стресових і психотравмивних ситуацій у контексті реабілітації.
9. Розкрити психологічні особливості реакцій, станів і поведінки постраждалих в умовах надзвичайної ситуації як основу реабілітаційного процесу.
10. Охарактеризувати етапи психологічного реагування особистості на надзвичайну ситуацію у вимірі реабілітаційного супроводу.
11. Проаналізувати психологічні наслідки надзвичайної ситуації як мішені психологічної реабілітації.
12. Розкрити стадії та механізми конструктивного переживання психотравмивної ситуації у реабілітаційному процесі.
13. Охарактеризувати методологічні та етичні принципи психодіагностики постраждалих у системі психологічної реабілітації.
14. Проаналізувати загальні вимоги, критерії добору інструментарію та методи психодіагностики осіб, які пережили травмивну подію, у структурі реабілітаційного процесу.
15. Розкрити особливості посткризової психологічної діагностики дітей у системі психологічної реабілітації.
16. Проаналізувати понятійно-категоріальний апарат психологічної реабілітації: сучасний науковий тезаурус і проблеми терміновживання.
17. Охарактеризувати науково-методологічні підходи до розробки програм психологічної реабілітації в сучасній науці.
18. Дати характеристику технологіям психологічної реабілітації: класифікації, науковому обґрунтуванню та особливостям упровадження.
19. Проаналізувати взаємозв'язок психічного здоров'я та психологічної реабілітації в надзвичайних ситуаціях.

20. Охарактеризувати рівні підтримки психічного здоров'я постраждалих у структурі психологічної реабілітації в надзвичайних та екстремальних ситуаціях.

21. Розкрити зміст загальних принципів психологічної реабілітації постраждалих в надзвичайних та екстремальних ситуаціях.

22. Дати характеристику екстремим формам реагування у структурі психологічної реабілітації особистості.

23. Проаналізувати можливості подолання наслідків кризи на етапі комплексного реабілітаційного реагування після гострої фази надзвичайної ситуації.

24. Охарактеризувати комунікативні та дистанційні ресурси у системі психологічної реабілітації постраждалих.

25. Розкрити можливості та обмеження консультування у структурі психологічної реабілітації.

26. Описати зміст, місце та межі застосування індивідуальної психологічної реабілітації.

27. Розкрити сутність, механізми та особливості групових форм психологічної реабілітації.

28. Охарактеризувати реабілітаційне середовище в Україні як чинник психологічної реабілітації: сутність та особливості функціонування.

29. Розкрити особливості нормативно-правового регулювання реабілітаційної діяльності в Україні.

30. Проаналізувати роль і місце мультидисциплінарної реабілітаційної команди у психологічній реабілітації.

31. Охарактеризувати сучасні реабілітаційні структури в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку.

32. Дати загальну характеристику організації психологічної реабілітації біженців.

33. Описати особливості організації психологічної реабілітації військовослужбовців, ветеранів та членів їхніх сімей у США.

34. Охарактеризувати досвід США щодо психологічної реабілітації у випадку бойової психічної травми.

35. Описати особливості програм психологічної реабілітації учасників бойових дій у Грузії.

36. Надати характеристику організації психологічної реабілітації учасників бойових дій в Ізраїлі.

37. Описати особливості профілактики стресових розладів у військового персоналу як складової системи психологічної реабілітації на прикладі міжнародного досвіду.

38. Розкрити зміст ключових елементів першої психологічної підтримки при гострих реакціях бойового стресу як початкового етапу психологічної реабілітації.

39. Дати характеристику принципам і формам реабілітаційної роботи при гострих реакціях бойового стресу.

40. Проаналізувати основні напрями відновно-реабілітаційних заходів при гострих реакціях бойового стресу.

Політика викладання навчальної дисципліни

Політика відвідування аудиторних занять (особиста присутність студента): відвідування занять є обов'язковим компонентом в системі вивчення курсу, набуття загальних та фахових компетентностей (відвідування лекцій та практичних занять). За об'єктивних причин (наприклад, лікарняні, стажування, мобільність, індивідуальний графік, інше) аудиторні види занять та завдань можуть бути трансформовані в систему дистанційного навчання.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: здобувач вищої освіти зобов'язаний дотримуватись крайніх термінів (дата для аудиторних видів робіт або час в системі дистанційного навчання), до яких має бути виконано певне завдання. За наявності поважних причин (відповідно до інформації, яку надано деканатом) здобувач має право на складання індивідуального графіку вивчення окремих тем дисципліни. Роботи, які виконуються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності: дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право та суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації; використання достовірної інформації з офіційних джерел у проектних завданнях. Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування та підготовки практичних завдань під час заняття.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базова література:

1. Освітньо-наукова програма «Екстремальна та кризова психологія» для підготовки доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія. Харків: НУЦЗ України, 2024 (із змінами). 28 с.

2. Колесніченко О.С., Приходько І.І., Мацегора Я.В. Психологічна реабілітація військовослужбовців після виконання службово-бойових завдань в бойових умовах : монографія. Харків : НА НГУ, 2021. 75 с. URL: <https://surl.li/pdsbqđ>

3. Корнієнко В. В., Шевяков О. В., Сергієні О. В. Соціально-психологічна реабілітація особистості: навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2023. 56 с.

4. Основи психореабілітації (в схемах і таблицях) : навч. посіб. у 2 ч. / за заг. ред. О.В. Тімченко. Харків : НУЦЗ України, ФОП Панов А.М., 2023 Ч.1. 360 с. Ч.2. 388 с.

5. Протоколи надання психологічної підтримки та допомоги персоналу ДСНС та членам їх сімей: посібник / Кердивар В.В., Овсяннікова Я.О., Перелигіна Л.А., Платонов В.М., Похілько Д.С. Харків: Факт, 2024. 154 с.

6. Психолого-корекційний практикум травм війни : навч. посіб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 396 с.

7. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / З.Г. Кісарчук, Я.М. Омельченко, Г.П. Лазос, Л.І. Литвиненко, Л.Г. Царенко; за ред. З.Г. Кісарчук. Київ, : ТОВ «Видавництво «Логос», 2015. 207 с.

8. Реабілітація військовослужбовців в Україні. Загальні проблеми та особливості організації під час воєнного стану. Київ. ВД «Професіонал», 2022. 406 с.

9. Теорія і практика психологічної допомоги та реабілітації: підручник. Вид. 2-ге, доп. / кол. авт. ; за заг. ред. Василя Осьодла. Київ : НУОУ імені Івана Черняхівського, 2020. 484 с

10. Титаренко Т.М. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій. Київ : КНТ, 2023. 218 с.

Допоміжна література

1. Діагностика, терапія та профілактика медико-психологічних наслідків бойових дій в сучасних умовах: методичні рекомендації. Харків: Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України, 2014. 67 с.

2. Законодавче та нормативно-правове регулювання реабілітаційних заходів в Україні: збірник законодавчих актів та нормативно-правових документів у 3 ч. / Кердивар В.В., Овсяннікова Я. О., Похілько Д. С., Платонов В. М. та ін. Харків: НУЦЗ України, 2023. Ч. 1. 122 с. Ч.2. 68 с. Ч.3. 141 с.

3. Збереження психічного здоров'я населення України в умовах війни: навч. посіб. / Н.Г. Іванова, Б.В. Михайлов, В.Д. Мішиєв та ін. Київ : НА СБУ, НУ ОЗУ ім. П.Л. Шупика, 7БЦ, 2024. 212 с.

4. Кокун О.М. Основи психологічної допомоги військовослужбовцям в умовах бойових дій: методичний посібник. / О.М. Кокун, Н.А. Агаєв, І.О. Пішко, Н.С. Лозінська. Київ: НДЦ ГП ЗСУ, 2015. 170 с.

5. Кризові стани в сучасних умовах: діагностика, корекція та профілактика / Під ред. проф. Л. М. Юр'євої. Київ : Видавництво ТОВ «Галерея Принт», 2017. 174 с. <https://surl.lt/brodde>

6. Москалець, В., Рошкевич, О. Логотерапевтичний принцип підходу до психологічних проблем ветеранів війни з росією. Актуальні дослідження в сучасній вітчизняній екстремальній та кризовій психології: монографія. ; за ред. В.П. Садкового, О.В. Тімченка. НУЦЗУ. Харків : ФОП Панов А. М. 2022.

7. Особливості стосунків «психотерапевт-клієнт» у сучасному соціокультурному середовищі: монографія / З.Г. Кісарчук, Я.М. Омельченко, Г.П. Лазос та ін. ; за ред. З.Г. Кісарчук. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2017. 225 с.
8. Особистість як суб'єкт подолання кризових ситуацій: психологічна теорія і практика : монографія ; за ред. С.Д. Максименка, С.Б. Кузікової, В.Л. Зливкова. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2017. 540 с.
9. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. навч. посіб. заг. ред.: Н. Пророк. Т.1. Київ, 2018. 208 с. <https://surl.li/agdzo>
10. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навч. посіб. заг. ред.: Л. Гридковець. Т. 2. Київ, 2018. 240 с. <https://surli.cc/brxxfg>
11. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навч. посіб. заг. ред.: Л. Гридковець. Т. 3. Київ, 2018. 236 с. <https://surl.li/vzglje>
12. Психологічні наслідки перебування рятувальників у зоні проведення антитерористичної операції: монографія / С.Ю. Лебедєва, О.О. Назаров, Я.О. Овсяннікова, Н.В. Оніщенко, Д.С. Похілько, В.О. Тімченко, О.В. Тімченко, В.Є. Христенко / За заг. ред. Н.В. Оніщенко, О.В. Тімченка. Харків: НУЦЗУ, 2019. 174 с.
13. Психологія колективних травм: монографія / П. Горностай ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2023. 336 с. <https://surl.li/kxzclr>
14. Психологія екстремальності та психопрофілактика психічної травми й суїцидальних намірів : навч.-метод. посіб. / Л.І. Магдисюк, Р.П. Федоренко, А.П. Мельник, О.М. Хлівна, Т. І. Дучимінська. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 236 с. <https://elib.nuczu.edu.ua/nuczu/nni/ors/k-pdvou/text/pshsyizuda.pdf>
15. Франкл В. Людина у пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2018. 160 с.
16. Ainspan, Nathan D., Craig Bryan, and Walter E. Penk (eds), Handbook of Psychosocial Interventions for Veterans and Service Members: A Guide for the Non-Military Mental Health Clinician (New York, 2016; online edn, Oxford Academic, 1 June 2016), <https://doi.org/10.1093/med:psych/9780199353996.001.0001>.
17. Hurley, E. C. *A Clinician's Guide for Treating Active Military and Veteran Populations with EMDR Therapy*. New York, NY: Springer Publishing Company, 2021. 321 p.
18. Nazarov, O., Onishchenko, N., Perelygina, L., Karikov, S., Riabinina, O. & Gontarenko, L. (2023). Psychosocial assistance within the framework of the social rehabilitation process: prospects for recuperation and reintegrative outcomes. *Brazilian Journal of Education, Technology and Society – BRAJETS*. Vol. 16 №.se2, p. 155-165: The Global Development of Innovative Technologies and their Impact on the Education. <https://doi.org/10.14571/brajets.v16.nse2.155-164>

19. Nazarov O., Yurchynska H., Ananova I., Salnikova T., Martynets L. Provision of qualified psychological assistance as a result of cristaumatic events. AD ALTA: journal of interdisciplinary research. Vol. 12, Issue 2, Special Issue XXXI., MAGNANIMITAS Assn / Hradec Kralove, The Czech Republic, 2022. P. 94-99. http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120231/papers/A_17.pdf

20. Parrish, I. S. *Military Veterans PTSD Reference Manual*. Bryn Mawr, PA: Infinity Publishing, 2012. 195 p. URL: <https://surl.li/mmaoli>

Інформаційні ресурси

1. Бібліометрика української науки. URL : <https://nbuviar.gov.ua>.
2. Електронна бібліотека закладів вищої освіти ДСНС. URL: <https://elibrary.net.ua>.
3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua>
4. Цифровий репозитарій наукових праць НУЦЗ України URL : <http://repositsc.nuczu.edu.ua>.
5. Open Library. Режим доступу: <https://openlibrary.org>
6. Open Science in Ukraine (OSU). Режим доступу: <https://openscience.in.ua>.
7. ORCID. URL : <https://orcid.org>.
8. ResearchGate. URL : <https://www.researchgate.net>.
9. Scopus. URL : <https://www.scopus.com>.
10. Web of Science. URL : <https://access.clarivate.com>.

Розробник:

професор кафедри

психології діяльності в особливих умовах,
кандидат психологічних наук, професор

Олег НАЗАРОВ